Amir Džinić

UDK 398.3(=18) (049.3)

MARK TIRTA, *ALBANSKA MITOLOGIJA*

Društvo albanskih umjetnika Hrvatske – Dea, 2023, (str. 400)

Društvo albanskih umjetnika Hrvatske – Dea 2023. godine objavilo je knjigu *Albanska mitologija* autora Mark Tirta. Riječ je o jednom od vodećih albanskih etnologa i istaživača koji je svoj radni vijek posvetio proučavanju tradicionalne kulture Albanaca, posebno duhovne pod kojom se podrazumijevaju narodna vjerovanja, različiti običaji, mitovi i drugi segmenti života kod albanskog naroda. Pored toga, Tirta je izučavao svakodnevni život, toponimiju i etnokulturu kao značajan elemenat identiteta. Knjigu *Albanska mitologija* sa albanskog jezika prevela je Ljiljana Koci, koja potpisuje i *Riječ urednice* na početku ovog djela. Prije glavnog dijela knjige (strana 17-345.), nalazi se dio pod naslovom *Nekoliko riječi poštovanom čitatelju,* dok kraj knjige sadrži *Zaključak, Sažetak, Bibliografiju, Kratice, Tematski popis, Zemljopisna područja* i *Osobe.*

Knjigu čini ukupno dvanaest poglavlja unutar kojih se nalaze podpoglavlja. Prvo poglavlje *Opći pregled* (strana 17-37.) razmatra kulturno područje mitologije, početke vjerovanja, kult magijskog obreda i druge podatke u vezi teorija o mitovima. Analizirani su pojmovi iz mnogih područja etnologije i etnokulture.

U drugom poglavlju *Povijest albanske mitologije* (strana 38-48.) pružen je historijat mitova u ilirskoj i predilirskoj tradiciji, kao i provedenim istraživanjima u XIX i XX stoljeću. U ovom poglavlju autor je iznio ciljeve i istraživačke probleme, navodeći da se ovom naučnom studijom želi prikazati vrijednost albanske etnokulture i duhovna baština, budući da je čovjek živio pod snagom obreda, mitova i vjerovanja. Naveden je doprinos stranih istraživača, kao i albanski autori koji su bavili proučavanjem albanske mitologije.

Treće poglavlje *Kultovi prirode* (strana 49-84.) obrađuje širok spektar mitova, obreda i vjerovanja vezanih uz različite objekte, mjesta i prirodne pojave kod albanskog naroda. Shodno naslovu poglavlja, ono nudi mnoštvo podataka o izvorima, odmaralištima putnika, šumi i posebnim drvećima, potocima, jezerima, ali i o kultovima životinja, poput divljih koza, jelena, orlova, pčela,

vukova, lasica. Pažnja je posvećena i kultu sunca, mjeseca, zvijezde i vjerovanjima o gromovima.

Četvrto poglavlje *Kult kamena i špilja* (strana 85-107.) razmatra pitanje mitskog kamena, magijske obrede, zakletve na kamen, kultne špilje i druga vjerovanja. U ovom dijelu, autor, između ostalog, navodi sljedeći primjer: Za trudnu ženu, koja još nije rodila, tri odrasle djevojke odlaze u *Guri i Gjallë* u Selce, popnu se na taj kamen i od tri komada platna sašiju košulju djetetu koje će se roditi; košulja se obuče djetetu kad se rodi, s vjerom da će tako dugo živjeti. Autor ističe da kamen kod albanskog naroda ima poseban kult i moć, te spominje niz obreda koji se dovode u vezu s njime.

Peto poglavlje posvećeno je *Mitskim bićima i demonima* (strana 108-137). U njemu Tirta predstavlja likove narodne mitlogije u formi demona, mitskih bića i božanstava. Pored toga, čitatelj može više saznati o mitskim herojima za koje se smatra da su nastali u borbi i sukobima tokom srednjeg vijeka prije osmanskog razdoblja.

Zmija u mitologiji je naziv šestog poglavlja (strana 136-159.) u kojem se autor dotiče narodnih vjerovanja o zmiji kao posjedničkoj sili zemlje i podzemlja. U tom kontekstu, istaknuta je uloga zmije kao zaštitnice kuće, porodice, kao i njena ljekovita svojstva i sreća u širem smislu. U ovom poglavlju prezentiran je veći broj fotografija na kojima su prikazani različiti predmeti sa elementima zmije. Tako čitatelji mogu vidjeti zidni ormarić sa stilioziranim zmijama, lutnju sa zmijama, rukohvat, dršku štap pastira, ćibuk i druge predmete na kojima se nalaze motivi zmije. U ovom dijelu Mark Tirta se dotiče i simbola zmije u narodnoj prozi, poeziji i bliskosti sa Ilirima.

Sedmo poglavlje *Kultovi obiteljskog života* (strana 160-198.) tematski se odnosi na širok spektar života, počevši od značaja pojedinih objekata, ognjiša, ore kao zaštitnice čovjeka, kuće ili plemena, do simbola majčinštva. Nisu izostavljene ni teme vještica, vlastitih imena i sjećanja na pretke. Unutar poglavlja nalazi se analiza pojedinih mitskih bića, kao i kult grudi, majčinštva i mnogi drugi zanimljivi podaci.

Smrt u obredima i vjeri kao osmo poglavlje (strana 199-222.) dotiče se tema mrtvih i živih, žalovanja muškaraca i žena, duše preminulog, poštovanja, obožavanja i straha od mrtvih, kao i kulta grobova.

Deveto poglavlje (strana 223-249.) odnosi se na *Kultove poljoprivrede i stočarstva.* U ovom dijelu izdvojeni su i pojašnjeni svi značajni dani u godini, kao i simbolika vola i poljoprivrenih alatki poput pluga i sl.

Kalendarski obred je naziv desetog poglavlja (strana 250-280.) u kojem nas autor upoznaje sa tematikom obredne vatre za plodnost, obrednim kruhom,

žitaricama, hranom, voćem, te pruža pojašnjenja u vezi vode, strašila i dr. Potom slijedi jedanaesto poglavlje *Kultovi zanata i majstorstva* (strana 281-317.) u kojem Tirta u kontekstu arhaične prirode zanata i obavljanja posla, govori o obredima i tabuima koji su se izvodili na početku rada u obrtu, tokom ili na kraju posla. U vezi s time, obrađeno je i pitanje kulta oruđa. Posljednje poglavlje knjige odnosi se na *Kult brojeva* (strana 318-345.) u antičko doba i u srednjem vijeku. Predstavljeni su brojevi koji su smatrani svetim i koji su donosili sreću ili nesreću. Između ostalog, doznaje se da su kod albanskog naroda kultnim brojevima smatrani broj tri, sedam, devet, dvanaest i četrdest.

Knjiga *Albanska mitologija* svojim sadržajem je interdisciplinarnog karaktera, budući da zadire u polje folkloristike, etnologije, historije, relgije, sociologije i drugih naučnih disciplina. Ona pruža širok spektar znanja i uvid u sinkretizam kršćanskog i islamskog nauka sa elementima paganskih vjerovanja, koja su se očitovala kroz različite obrede i mitove albanskog naroda.

Publikovanje ove knjige i na našem govornom području nesumnjivo omogućava bolje upoznavanje prošlosti, identiteta, mitova i kulture albanskog naroda na Balkanu, zbog čega ovo djelo Mark Tirta zalužuje da bude preporučeno, kako naučnim djelatnicima, tako i široj javnosti koja ima interes za knjige ovakvog sadržaja.